

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 7 stycznia 2020 r.

Pozycja 22

POSTANOWIENIE z dnia 16 września 2019 r. Sygn. akt Ts 93/19

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Rymar,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej L.K. w sprawie zgodności:

- 1) art. 87 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1987, ze zm.) z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) art. 302 § 3 ustawy wymienionej w pkt 1 „w zakresie w jakim nie przewiduje możliwości zainicjowania kontroli sądowej rozstrzygnięcia wydanego na podstawie art. 87 § 3 k.p.k. w postępowaniu przygotowawczym” z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 14 czerwca 2019 r. (data nadania), L.K. (dalej: skarżąca), reprezentowana przez adwokata ustanowionego z wyboru, wystąpiła z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego:

Zarządzeniem z 13 marca 2019 r. (nr [...]) Naczelnik Urzędu Celno-Skarbowego w O., na podstawie art. 87 § 3 i art. 93 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1987, ze zm.; dalej: k.p.k.) w związku z art. 113 § 1 i art. 122 § 1 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1958, ze zm.; dalej: k.k.s.), odmówił dopuszczenia do udziału w postępowaniu przygotowawczym polegającym na przesłuchaniu pełnomocnika skarżącej w charakterze jej świadka z uwagi na to, że nie wykazała, iż jej interesy wymagają ustanowienia zastępstwa procesowego. Na powyższe zarządzenie skarżąca wniosła zażalenie, które Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w O. postanowieniem z 17 kwietnia 2019 r. (UNP: [...]), na podstawie art. 167 § 1 k.k.s. w związku z art. 302 § 1 i § 3 k.p.k., art. 437 § 1 k.p.k. i art. 113 § 1 k.k.s., utrzymał w mocy. Rozstrzygnięcie to wskazano w skardze konstytucyjnej jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji. Doręczone zostało ono skarżącej 26 kwietnia 2019 r.

Zarządzeniem z 8 lipca 2019 r. sędzia Trybunału Konstytucyjnego wezwał skarżącą do usunięcia braków formalnych skargi przez: doręczenie oryginału lub poświadczoną za

zgodność z oryginałem kopii pełnomocnictwa szczególnego z dokładnym wskazaniem sprawy, do której zostało udzielone oraz wskazanie, w jaki sposób art. 87 § 3 oraz art. 302 § 3 k.p.k. naruszają wymienione w skardze konstytucyjnej wolności i prawa skarżącej wraz z uzasadnieniem zarzutów tych niezgodności.

Pismem procesowym z 26 lipca 2019 r. (data nadania) skarżąca nadesłała niezbędne dokumenty i złożyła wyjaśnienia.

Niekonstytucyjność art. 87 § 3 k.p.k., zdaniem skarżącej, polega na tym, że organom państwa przyznano arbitralne prawo do podejmowania decyzji w zakresie możliwości skorzystania przez uczestnika procesu karnego, nie posiadającego przymiotu strony, z pomocy profesjonalnego pełnomocnika. W odniesieniu do art. 302 § 3 k.p.k. – polega zaś na braku możliwości zainicjowania w postępowaniu przygotowawczym kontroli sądowej rozstrzygnięcia wydanego na podstawie art. 87 § 3 k.p.k.

Powyższe, zdaniem skarżącej, pozostaje w sprzeczności z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji, a w szczególności narusza prawo do rzetelnego procesu oraz zakaz zamykania drogi sądowej.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 2072, ze zm.; dalej: u.o.t.p. TK), skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu już w początkowej fazie postępowania spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań lub jest oczywiście bezzasadna.

Skarżąca uczyniła przedmiotem zaskarżenia art. 87 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1987, ze zm.; dalej: k.p.k.), zgodnie z którym sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może odmówić dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika, o którym mowa w art. 87 § 2 k.p.k., jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesów osoby niebędącej stroną oraz art. 302 § 3 k.p.k., zgodnie z którym zażalenie na postanowienia i zarządzenia oraz na inne czynności prokuratora w postępowaniu przygotowawczym rozpoznaje prokurator bezpośrednio przełożony. Ostatni ze wskazanych przepisów skarżąca kwestionuje przy tym w zakresie, w jakim nie przewiduje on możliwości zainicjowania w postępowaniu przygotowawczym kontroli sądowej rozstrzygnięcia wydanego na podstawie art. 87 § 3 k.p.k.

Skarga konstytucyjna jest szczególnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Ma gwarantować, że obowiązujące w systemie prawa akty normatywne nie będą stanowiły źródła ich naruszeń. Jej merytoryczne rozpoznanie uzależnione jest od spełnienia licznych przesłanek wynikających zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i z przepisów u.o.t.p. TK.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, przedmiotem skargi konstytucyjnej jest wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów stanowiących podstawę ostatecznego orzeczenia o prawach skarżącego. Treść powołanego przepisu Konstytucji wskazuje, że przyjęta w prawie polskim konstrukcja skargi konstytucyjnej wymaga wystąpienia konkretnego naruszenia konstytucyjnych praw lub wolności oraz uzyskania ostatecznego rozstrzygnięcia, wydanego na podstawie przepisu, którego konstytucyjność się kwestionuje. Chodzi tu o uzyskanie rozstrzygnięcia, w ramach którego dochodzi do aktualizacji (konkretyzacji) wskazanego naruszenia (zob. postanowienie z 24 października 2001 r., sygn. SK 10/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 225).

Analizowana skarga konstytucyjna nie spełnia wymogów nadania jej dalszego biegu, wynikających z art. 79 Konstytucji oraz u.o.t.p. TK.

W pierwszej kolejności Trybunał zauważa, że art. 87 § 3 k.p.k. nie był podstawą wskazanego przez skarżącą ostatecznego rozstrzygnięcia, tj. postanowienia Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w O. z 17 kwietnia 2019 r. (UNP: [...], dalej: postanowienie DIAS). Był jedynie podstawą wydania zarządzenia, na które skarżąca wniosła zażalenie. Przywołanie go w uzasadnieniu postanowienia DIAS miało na celu tylko i wyłącznie odniesienie się do podstawy prawnej zarządzenia, na które zażalenie rozpatrywał Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w O. Bezpodstawne jest więc uczynienie art. 87 § 3 k.p.k. przedmiotem kontroli w niniejszej sprawie. Podstawę taką stanowił jedynie art. 302 § 3 k.p.k.

Istotą zarzutu skarżącej w odniesieniu do powyższego przepisu jest to, że – w jej ocenie – zawarta w nim norma uniemożliwia zainicjowanie kontroli sądowej rozstrzygnięcia wydanego na podstawie art. 87 § 3 k.p.k. w postępowaniu przygotowawczym.

Jak wskazano powyżej, konstrukcja skargi konstytucyjnej przyjęta w art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz w u.o.t.p. TK wymaga uzyskania przez skarżącą ostatecznego orzeczenia opartego na zaskarżonym przepisie, którego wydanie doprowadziło do aktualizacji (konkretyzacji) naruszenia przysługujących skarżącej konstytucyjnych wolności lub praw. Skarga konstytucyjna jest bowiem środkiem prawnym o charakterze nadzwyczajnym i subsydiarnym. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, zasada subsydiarności wymaga wykorzystania przysługujących skarżącej zwykłych środków prawnych przed wystąpieniem ze skargą konstytucyjną do Trybunału Konstytucyjnego (por. wyrok TK z 28 stycznia 2015 r., sygn. SK 15/14, OTK ZU nr 1/A/2015, poz. 10). Skarga konstytucyjna stanowiąca w istocie zarzut przeciw prawu jest *ultima ratio* dochodzenia praw i wolności naruszonych przez zastosowanie zakwestionowanej w skardze normy prawnej. Skarga konstytucyjna nie może zatem zastępować zwykłych środków odwoławczych, czy też środków zaskarżenia (por. postanowienie TK z 22 lipca 2014 r., sygn. SK 28/12, OTK ZU nr 7/A/2014, poz. 87 oraz wskazane tam orzecznictwo). W wypadku więc kwestionowania zgodności z Konstytucją unormowania wyłączonego możliwość zaskarżenia danego rozstrzygnięcia do sądu konieczne jest uzyskanie orzeczenia w sprawie odrzucenia niedopuszczalnego z mocy prawa środka odwoławczego, mającego inicjować postępowanie przed sądem (por. L. Bosek, M. Wild, *Kontrola konstytucyjności prawa. Komentarz praktyczny dla sędziów i pełnomocników procesowych. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2014, s. 137; M. Wiącek, *Formalne przesłanki skargi konstytucyjnej (w świetle orzecznictwa TK)*, „Państwo i Prawo” z. 9/2011, s. 23-25), udowadniającego, że droga sądowa w danym przypadku została wyłączona. Dopiero bowiem z takim orzeczeniem można wiązać naruszenie prawa do zaskarżenia orzeczenia (zob. postanowienie TK z 15 grudnia 2009 r., sygn. Ts 173/08, OTK ZU nr 1/B/2010, poz. 25).

W analizowanej sprawie skarżąca nie uzyskała takiego rozstrzygnięcia. Przed wystąpieniem ze skargą konstytucyjną nie wystąpiła bowiem do sądu z żadnym środkiem zaskarżenia, w którym domagałaby się sądowej kontroli wydanego w jej sprawie orzeczenia. Nie wyczerpała więc drogi prawnej zmierzającej do uzyskania takiego rozstrzygnięcia. Jako ostateczne wskazała postanowienie DIAS, którym organ ten jedynie utrzymał w mocy zarządzenie o odmowie dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika skarżącej, z uwagi na to, że nie wymaga tego obrona jej interesów. Nie rozstrzygał natomiast o tym, czy skarżącej przysługuje środek zaskarżenia do sądu. Postanowienie to nie prowadzi zatem – wbrew temu, co twierdzi skarżąca – do naruszenia jej konstytucyjnych praw i wolności. Nie ma zatem związku między wskazanym, jako ostateczne rozstrzygnięcie, postanowieniem DIAS a zaskarżonymi przepisami oraz podniesionym przez skarżącą naruszeniem praw podmiotowych.

Z powyższych względów Trybunał stwierdza, że analizowana skarga nie spełnia wymagań określonych w art. 53 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz art. 77 ust. 1 u.o.t.p. TK, co stanowi – zgod-

nie z art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p. TK – samodzielną podstawę odmowy nadania skardze dalszego biegu.

Niezależnie od wymienionej okoliczności, skarga nie spełnia także innych, podstawowych wymagań, jakie wynikają z treści art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 53 u.o.t.p. TK. W szczególności, skarżąca – mimo wezwania – nie wyjaśniła, w jaki sposób treść kwestionowanych przez nią przepisów wpłynęła na naruszenie jej konstytucyjnych praw i wolności. Jak podnosi się w orzecznictwie Trybunału „skarżący obowiązany jest przedstawić konkretne i przekonujące argumenty świadczące o niekonstytucyjności zakwestionowanych regulacji. Tym samym skarżący nie tylko winien wskazać, jakie konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone kwestionowaną regulacją, lecz także opisać »sposób« tego naruszenia. Argumenty te muszą koncentrować się na problemie merytorycznej niezgodności zachodzącej między unormowaniami stanowiącymi przedmiot skargi konstytucyjnej oraz tymi, które określone są w niej jako wzorce kontroli (zob. postanowienie TK z 8 maja 2009 r., sygn. Ts 242/07, OTK ZU nr 5/B/2009, poz. 373). Tym samym nie wystarczy, że skarżący wskaże określone przepisy oraz przepisy konstytucyjne, z którymi są one, w jego opinii, niezgodne. Musi on także wyjaśnić, na czym owa niezgodność polega. Jest to przesłanka konieczna do uznania dopuszczalności skargi konstytucyjnej” (postanowienie TK z 2 lutego 2012 r., sygn. SK 14/09, OTK ZU nr 2/A/2012, poz. 17). Przesłanka odpowiedniego uzasadnienia zarzutów nie powinna być traktowana powierzchownie i instrumentalnie (zob. wyrok TK z 19 października 2010 r., sygn. P 10/10, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 78; postanowienie TK z 25 lutego 2015 r., sygn. Tw 37/14, OTK ZU nr 1/B/2015, poz. 3).

W konsekwencji Trybunał stwierdza, że nieusunięcie braków formalnych skargi – na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 2 u.o.t.p. TK – stanowi kolejną samodzielną przesłankę odmowy nadania skardze dalszego biegu.

Na marginesie zauważyć należy, iż o charakterze art. 302 § 3 k.p.k i art. 87 § 3 k.p.k w kontekście wskazanych konstytucyjnych wzorców Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się już w uzasadnieniu postanowienia z 6 czerwca 2018 r., sygn. SK 44/15 (OTK ZU A/2018, poz. 37). Postępowanie to, co prawda, zostało umorzone, niemniej jednak w uzasadnieniu tego orzeczenia Trybunał stwierdził, że „ani art. 87 § 3 k.p.k., ani przywołany związkowo art. 302 § 3 k.p.k. nie zawierają w swej treści ograniczenia dostępu do sądu. Nie wynika z nich zamknięcie drogi sądowej”.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p. TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.